

Jubileumi esély: legyünk végre teológusok!

Tavalyi beszámolómat a lelkészképzés prioritásának hangsúlyozásával kezdtem, most pedig a reformáció 500. évfordulójának célegyenésébe fordulva, felütésként Luther híres téziséét szeretném idézni, mely szerint: „*oratio, meditatio, tentatio faciunt theologum*”. Magyarra fordítva: az imádság, a meditáció és a kísértésekkel szembeni küzdelmek tesznek teológussá. Itt nem csupán a teológia tudományának tudósaira, vagy a lelkeszi szolgálatra készülő hallgatókra gondolhatunk, hiszen a reformáció egyik legnagyobb ajándéka éppen az, hogy minden keresztény embernek, mint Krisztus tanítványának, visszaadta az Istenről való tudás, ismeret és tanúskodás szabadságát.

Így, talán kissé rendhagyó módon, idei beszámolómban Luther hármas szempontjának fényében igyekszem megvizsgálni egyházunk életét és szolgálatát. Oratio: milyen egyházunk imádságos élete, lelki, spirituális állapota? Meditatio: ez a kifejezés többek között azt is jelenti, hogy megkeressük az igazi középpontot. Vajon mi került a centrumba a Magyarországi Evangélikus Egyház életében a jubileumi esztendő küszöbén? Tentatio: s végül, de nem utolsó sorban szembesüljünk azzal, hogy a mai vallási és szekuláris kontextusban milyen aktuális kísértésekkel, kihívásokkal kell megküzdenünk nap, mint nap...

Fontos a három sorrendje: elmélyült imádság és meditáció nélkül biztosan elbukunk a hétköznapi próbákban!

„Oratio”

Talán nem felesleges újra meg újra hangsúlyozni, hogy a reformáció lényegét tekintve lelki forradalom, új pünkösöd, egy ébredési mozgalom nyitánya, amelynek egyik előszobája, előfeltétele éppen az imádság. Ezért fontos, hogy egyházunk evangélizációs és missziói bizottsága 2016. június 18-tól 2017. október 31-ig meghirdette az „500 nap imádság a reformációért” mozgalmat. Azóta havonta olvashatunk olyan imakörleveleket, amelyek segíthetik, tematizálhatják, katalizálhatják egyéni és közösségi imaéletünket.

Ugyanakkor, természetesen nem hisszük, hogy „ima-kommandók” bevetésével, imakampányokkal a Szentlélek szelét egyházunk hajójának olykor lankadtan csüngő vitorláiba tudnánk kényszeríteni. De létszükséglet, hogy újra rádöbbenjünk a reformáció felszabadító örömeire: egyedül a hit, a kegyelem, a Szentírás, egyedül Jézus Krisztus képes megtartani és megújítani egyházunkat. Ahogy maga Jézus ezt egyértelműen megfogalmazza: „...mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni.” (Jn 15,5) Nélküle hiába lobbizunk, pályázunk, helyezkedünk, szervezkedünk, erőlködünk: „ha az Úr nem építi a házat – az egyházat – hiába fáradoznak az építők...”

Az igazi imádság sohasem monológ, hanem dialógus: párbeszéd Istennel, válasz az ő megszólító igéjére. Ezért kell hangsúlyoznunk, hogy ma sincs fontosabb dolga, korszerűbb, időszerűbb feladata, nagyszerűbb küldetése az evangélikus lelkésznek, mint az élő és ható ige, a „viva vox evangelii” hirdetése szószéken és iskolai katedrán éppúgy, mint nyomtatott vagy

elektronikus médián keresztül. Első renden ez bízott ránk, ennek kell, hogy abszolút prioritása legyen egyházunk életében, minden más ebből fakadó gyümölcs lehet.

Ebben az összefüggésben hadd idézzem az 500 napos imádságra szóló felhívást keretező prófétai igéket, egyrészt Jeremiás könyvéből: „Ha segítségül hívtok, és állhatatosan imádkoztok hozzám, akkor meghallgatlak benneteket.” (Jer 29, 12) Másrészt Ézsaiás bátorító, ébresztő felhívását: „Falaidra, Jeruzsálem, öröket állítottam. Soha ne hallgassanak, se nappal, se éjjel! Ti, akik az Urat emlékeztetitek, ne legyetek némák!” (Ézs 62, 6)

„Meditatio”

Ezeknek az igéknek fényében vizsgálom most egyházunkat, benne saját szolgálatomat. Őszinte önvizsgálatra, meditációra hívom zsinatunkat és egyházunk népét: 499 évvel a reformáció kezdete után vajon mi áll a középpontban, mi lakozik annak a bizonyos szívnek a centrumában, amely az evangélikusság címerében, a Luther-rózsában látható?

Gyakran esik szó manapság az igazi prioritások megtalálásának fontosságáról akár költségvetést, akár stratégiát készítünk. Mi a központi kérdés, a legfontosabb ügy a Magyarországi Evangélikus Egyház életében és szolgálatában?

Könnyen adódik a közhelyes válasz, a sokat emlegetett alaptétel: természetesen a gyülekezetek a legfontosabbak, hiszen az egyház a gyülekezeteiben él. Ugyanakkor azt sem szabad felejtünk, hogy az egyház több, mint a gyülekezetek összessége! A klasszikus bibliai képpel élve: az egyház Krisztus teste. De ez nem a feltámadásban megdicsőült testhez hasonló, hanem sok tekintetben még ma is a megsebzett, szenvedő Jézus teste. Ezért beszélhetünk Luther nyomán „kereszt alakú egyházzal”, amelynek lényege, hogy ha szükséges, akkor kész akár szenvedést is felvállalva egész létével, életével tanúskodni az értünk megfeszített és feltámadott Urról.

Ugyanakkor használhatunk az egyház titkának megragadására modernebb képeket is. Például Visky András író meglepő hasonlatát, aki „Isten lélegeztető gépének” nevezi az egyházat. A Károli-egyetem tanára figyelmeztet arra a veszélyre, hogy félreértve ezt a bizarr képet, úgy is gondolhatnánk, hogy az egyház „lélegezteti, tartja életben” Istent ebben a bűnös, hitetlen világban. Akárcsak Jézus egykori tanítványait, minket is megkísérthet, hogy a Mester „testőreinek” képzeljük magunkat, aki megvédi Urukat a gonosz erők támadásaitól. Csakhogy Jézus világossá tette, hogy a mi küldetésünk a Róla szóló tanúságtétel a föld végső határáig. S valójában Ő lélegezteti, tartja életben egyházát Lelke által, megőrizve és megújítva az első pünkösdtől a reformáción át egészen napjainkig.

Ha a félreérthetőség kockázatát vállalva, továbbfejlesztjük a képet, talán úgy is fogalmazhatunk, hogy egyházunk teste két tüdön keresztül, a gyülekezetek és az egyházi intézmények tüdején keresztül lélegzik. A kettő harmonikus együttlélegzése nem magától értődő, nem természetes, hanem egymásra figyelve kell nap, mint nap tanulnunk az együttműködést, és megélni a gyakorlatban közös küldetésünk betöltésének minden feszültségét és örömét.

Ugyanaz a Lélek kell, hogy mozgassa mindkettőt, de ne feledjük, hogy más játékszabályok alapján működnek gyülekezeteink és intézményeink. Lehet egymástól tanulni, de itt is fontos az egyház tudománya, a teológia, mint iránytű, ami Luther szerint, többek között, a megkülönböztetés művészete, tudománya. Bár intézményeinkben is folyik az evangélium

tanítása és időnként a szentségek kiszolgáltatása is, még sem tekinthetők biblikus értelemben vett gyülekezeteknek, hiszen döntő módon állami rendelkezések szerint és állami finanszírozással működő intézmények, ahol egyházunk, gyülekezeteink komoly lehetőséget kapnak a missziói, illetve diakóniai munkára.

„Oly korban éltem én e földön...”, ahhoz a nemzedékhez tartozom, amelynek tagjai még jól emlékeznek azokra a sötét évtizedekre, amikor lelkészek és tanárok mesterségesen, hatalmi erőszakkal voltak egymástól elválasztva, sőt, egymással szembe állítva. Lassan már negyed évszázada újra együttműködhetünk a ránk bízott jövő nemzedék felelős nevelésében, formálásában, hogy harmonikusan növekedhessenek tudásban, ismeretekben, hitben és szeretetben. Nincsen alternatívája annak az egészséges útnak, amelyen együtt járva készek és képesek vagyunk egymásra figyelni, egymástól tanulni. Jó, hogy a pedagógusi életpályamodell mintájára formálódik a gyülekezeti lelkészi és az iskolalelkészi életpályamodell is.

Ugyancsak sürgető feladat az élhető és hosszútávon fenntartható hitoktatói, hittanári életpályamodell kidolgozása. Ebben az összefüggésben fontos, hogy meghalljuk az EHE tanévnyitón megszólaló rektori hangot: „A reformáció kezdetének félévezredes, ünnepi időszakában, a most induló 2016/17-os tanévben egyértelműen a hittanárképzés kerül reflektorfénybe. Jó arra gondolnunk ma, hogy a valláspedagógiai képzési feladatokra nem véletlenül koncentráltunk az elmúlt években kiemelten, és nem hiába indítottunk el minőségi változásokat. Nem volt hiábavaló az előkészületi munka. Ma a hallgatói összlétszámot nézve, képzéseink keretében körülbelül ugyanannyian készülnek lelkésznek, mint hittanárnak, hitoktatónak. Izgalmas kihívás mindenképpen a hittanárképzés új fejezete...”

Olyan hittanárookra és lelkészekre van szükség ma az egyházban, akik szeretik és ismerik a gyerekek világát és abban kiválóan kommunikálnak. A média által a napokban többféle csatornán is közreadott, a hitoktatással kapcsolatos hír nekünk önmagában is szakmai kihívás, akár arra gondolunk, hogy mennyire megnövekedett az egyházi fenntartású oktatási intézményekben tanulók száma hazánkban, akár arra, hogy az iskolai hitoktatás „veszélyezteteti”, vagy éppen elsorvasztja a plébániai, gyülekezeti gyermek- és ifjúsági munkát. Bár ehhez a hírhez én hozzátenném, lehet, hogy éppen ez a hangsúlyeltolódás menti meg a jövőt, talán ez nyeri meg a fiatal nemzedékeket mégis az egyházi közösségek számára, csak teljesen másképp, mint ahogyan eddig történt. Jó hittanórán keresztül is vezet út a felnőttkori templomlátogató keresztény életbe! De ezek a körülmények nem változtatnak a teológiai felelősségen, hogy tartalomban és minőségben a lehető legjobbat adjuk át a következő generációnak...”

Reménység szerint ezt a lelkesítő célt fogja szolgálni a most szárnyait bontogató Melancthon Fülöp Evangélikus Szakkollégium is, amit egyházunk az EHE-vel karöltve hívott életre.

Ugyanakkor nem hallgathatunk arról, hogy évek óta küzdünk mennyiségi és olykor minőségi deficittel a klasszikus gyülekezeti lelkészi utánpótlás területén. Iskoláink nem válthatják ki gyülekezeteinket, amelyek ma is a lelkészi szolgálatra indító külső és belső elhívás első számú közösségei! Természetesen valljuk, hogy ma is egyedül a Szentlélek szólít meg, hív el. Tudjuk, hogy a szél akkor és ott fúj, ahol akar. De ha már felhúzott vitorlák sincsenek, vagy olyan lyukasak és szakadtak, hogy nincsen mibe kapaszkodnia a szélnek, akkor hiába várunk a csodára. Legyen bátorságunk megvizsgálni, hogy mi, Uram, bocsáss: ki lehet az oka annak, ha valahonnan soha, senki nem indul el a szent szolgálat felé...

Én is vallom, hogy „a felülről adatott” hitoktatás komoly missziói esély lehet. Ugyanakkor a sajátos hazai ökumenikus erőviszonyok közepette, sokhelyütt kiélezett szórványhelyzetünkben, őszintén félttem gyülekezeti lelkészeink jelentős részét, hogy agyonnyomja őket a hitoktatási feladatok egyre növekvő terhe. S ugyanígy félttem azon gyülekezeteinket is, ahol a lelkész heti 15-20 órában kényszerül hitoktatásra. Ennek a félelemnek a hangja elemi erővel tört föl a novemberi révfülöpi felügyelői konferencia résztvevőiből is. Vajon jut-e még energia a gyülekezeti tagok lelki gondozására, az igehirdetésre való alapos felkészülésre, valamint a saját családra és a nélkülözhetetlen rekreációra?! Kétséges számomra, hogy mit mutat majd a mérleg hosszabb távon: nyerünk-e annyit a hitoktatással, mint amennyit elveszítünk a klasszikus lelkipásztori munka beáldozásával?

Mi került a középpontba, és mi az, ami, aki kiszorulóban van onnan? Ezzel szembesülünk majd a költségvetés elfogadásakor is... S ezzel már meg is érkeztünk a harmadik lutheri kulcsfogalomhoz: a tentatio-hoz, a kísértő kihívásokhoz.

„Tentatio”

Az elnök-püspök törvényben is előírt speciális feladatai közé tartozik az ökumenikus kapcsolatok ápolása, illetve a kapcsolattartás a különböző állami és kormányzati szervekkel. A püspöki tanácson belüli munkamegosztás következtében a külföldi kapcsolatok gondozása és építése továbbra is Fabiny Tamás kollégám területe. Ebből következően én csak arra az elmúlt nyári nemzetközi eseményre szeretnék röviden kitérni, amikor a külföld egy része látogatott el hozzánk, a budapesti Tüskecsarnokban rendezett Közép-európai Keresztény Találkozó keretében. Amikor ezen a helyen is köszönetet mondunk a hazai szervezők hatalmas munkájáért, nem hallgathatjuk el, hogy gyülekezeteink mozgósítása csak igen mérsékelt sikerült. Bár mi voltunk a házigazdák, mégsem éreztük igazán magunkénak ezt a fontos eseményt. Önkritikusan átformálva stratégiánk jelmondatát: alig láthatóan voltunk alig evangélikusok. Hasznos lenne ennek okait megtalálni, és tanulságait megszívlelni a jövőre nézve...

Ami az ökumenikus kapcsolatokat illeti, örvendetes, hogy az 500. évfordulóról valóban ökumenikusan igyekszünk megemlékezni. Ennek jegyében tartottunk a közelmúltban, igazán testvéri légkörben ökumenikus teológiai konferenciát az EHE-n, a már tavalyi beszámolómban is idézett katolikus-evangélikus dokumentumról, amelynek címe sokat mondó, sokat ígérő iránymutatás: „A szembenállástól a közösségig”.

Ennek a dokumentumnak a folytatásaként jelent meg magyar fordításban is a „Közös imádság”, amely az ideai reformációi ünnepen Lundban tartott katolikus-evangélikus megemlékezés liturgikus anyagát tartalmazza, és részben ezt használjuk majd a tervek szerint a 2017-es ökumenikus imahét nyitó istentiszteletén.

A katolikus-evangélikus kiengesztelődés, közeledés friss gyümölcse Walter Kasper bíborosnak, a Keresztény Egység Pápa Tanácsa egykori vezetőjének magyarra is lefordított könyve, amelynek címe: „Luther Márton az ökumené jegyében” (Vigilia Kiadó 2016) Reméljük, hogy a könyv záró mondataiban megszólaló szinte prófétai hang valósággá lesz: „Az egység ma közelebb van hozzánk, mint 500 évvel ezelőtt. Már meg is kezdődött. 2017-ben már az egység útján járunk, és nem a szétválásén, mint 1517-ben. Ha van bátorságunk és türelmünk, végül nem csatlakozunk. Csak dörzsöljük majd a szemünket és hálásan csodálkozunk, mit indított el Isten Lelke, talán egészen másképp, mint ahogy magunkban elképzeltük. Ebben az

ökumenikus perspektívában 2017 esélyt jelenthetne mind a protestáns, mind a katolikus keresztények számára. Éljük vele. Mindkét egyháznak jót tenne, sok embernek, akik várnak rá, s a világnak is, amelynek különösen is szüksége van közös tanúságtételünkre.” (75. oldal)

Jó lenne, ha ezek a szép szavak apró pénzre váltódnának a hétköznapi ökumenikus próbái, kísértései („tentatio”) közepette is: például a hitoktatás vagy éppen a vegyes házasságok nem mindig igazán testvéri kezelésében.

Ugyanakkor a katolikus-evangélikus közeledés, kiengesztelődés nem jelenti, hogy el akarnánk távolodni a protestáns testvéregyházaktól. Továbbra is a MEÖT ernyője alatt igyekszünk velük együttműködni, ami többé kevésbé kimerül az imahét, a teremtés hete, a reformáció hónapja, és még egy-két, olykor kissé protokoll-ízű rendezvény megszervezésében.

Külön szeretném hangsúlyozni, hogy a református egyházzal közös zsinati ülést tervezünk 2017 őszén a fasori evangélikus és református templomban, de Luther és Kálvin „összegyűrése” nem célunk... A baptista egyházzal is rendszeressé váltak a bilaterális egyeztetések szűkebb egyházvezetői és munkatársi szinten. Közös protestáns tervünk egy protestáns rádió indítása a főváros körzetében.

Beszámolóm végére maradt az állami kapcsolatok aktuális helyzete, ami sajnos, nem felhőtlen és nem problémamentes. Bár Kövesdi Miklós szellemes poénja szerint „csak az első 500 év nehéz”, úgy tűnik, hogy különösen a 499. esztendőben nem könnyű és főleg nem feszültségmentes lutheri teológiai örökségünk felvállalása a mai hektikus magyarországi politikai helyzetben. Szeretnénk jól érteni Luther Mártonnak a kétféle kormányzásról vallott tanítását, ami nem kidolgozott államtan, hanem konkrét helyzetekre adott biblikus válaszadási kísérlet abból kiindulva, hogy bizonyos esetekben más az államnak és más az egyháznak az Istentől kapott felelőssége, feladata, küldetése. A teológiai gondolkodás titka itt is a megkülönböztetés képességében rejlik. Az egyház nem feltétlenül azzal szolgálja a köz javát, ha szolgálékúen ugyanazt visszhangozza, amit a különben vitán felül egyházbarát kormányzat kommunikációs gépezete. Talán éppen azzal segítjük az ország felelős vezetőit, ha őszintén elmondjuk, leírjuk, hogy Isten igéjén tájékozódó lelkiismerettel hogyan látjuk világunk és benne hazánk gondjait és bajait a menekültkérdéstől a népszavazáson át a korrupcióig...

Bár protokolláris alkalmakon rendszeres találkozhatunk állami vezetőinkkel, de az őszinte és érdemi konzultáció, együttgondolkodás ajándéka ritkán adatik meg. Szeretnénk nem elhinni azt a kísértő feltételezést, hogy bizonyos helyeken egyre inkább már csak „két nagy egyházban” gondolkoznak... Szomorú lenne, ha éppen a lutheri reformáció 500. évfordulóján válna problémává hazánkban, hogy láthatóan evangélikusok szeretnénk maradni, mert meggyőződésünk, hogy éppen sajátos színiünk, hangunk és látásunk megőrzésével és megosztásával tudjuk igazán szolgálni az egész nemzet javát.

Ugyanakkor önkritikusan azt is meg kell vizsgálnunk, hogy mennyiben vagyunk talán mi magunk is felelősek a kialakult „félreértésekért és kommunikációs zavarokért”? Fontos, hogy meg tudjuk különböztetni az egyház valódi érdekét és küldetését egyéni törekvésektől, személyes ambícióktól...

Legfőbb ideje, hogy 499 év után végre mi magunk is vágyakozzunk arra az egészséges nagykorúságra, felelős szabadságra és függetlenségre, amelyben az egyház egyedül csak Urától függ, és egyedül neki tartozik feltétlen engedelmisséggel (Solus Christus). Ehhez viszont radikális változásra, igazi reformációra, ha úgy tetszik valódi egyházi és gyülekezeti ébredésre

lenne szükségünk, amelyben – többek között – a valódi személyes anyagi áldozattól sem megriadva válhatnánk igazán szabad egyházzá, amely egyre inkább képes az önfenntartásra. A révfülöpi felügyelői konferencián például élesen vetődött fel a bibliai tized kérdése...

Erre hív a jubileumi év lelkesítő, elkötelező jelmondata, az LVSZ nagygyűlés mottója: „Isten kegyelméből szabadon!” Sokat mondóak az úgynevezett altémák is: Az üdvösség nem eladó! – Az ember nem eladó! – A teremtett világ nem eladó! S tegyük hozzá: Az egyház függetlensége, szabadsága sem eladó...

A kettős kormányzás helyesen értelmezett szellemében örömmel vállaljuk fel a kormányzati reformáció emlékbizottság ugyancsak frappáns szlogenjét is: „A megújulás lendületével” szeretnénk szabadon élni és szolgálni, szabadon minden gazdasági és politikai függéstől, egyedül az élő Igéhez kötött lelkiismerettel, szabadon az evangélium hirdetésére szóval és cselekedetekkel, szabadon Isten országa építésére, lelki édesanyánk, egyházunk valamint földi otthonunk, édes hazánk javára.

Ha mindez valósággá lesz egyházunk életében, akkor nemcsak reformációi emlékezésről, de örvendező ünneplésről és hálaadásról is szólhat majd az induló jubileumi esztendő.

„Insula Lutherana” – mint létforma és küldetés

A jubileumi év remek felütése a Deák téri Insula Lutherana lelkeségi és kulturális központ felavatása, amely kifejezi, hogy szeretnénk minél szélesebb körben megosztani a lutheri reformáció gazdag lelki, szellemi örökségének kincseit.

Az „insula Lutherana” kifejezés azonban tágabb és mélyebb értelemben is megfogalmazza 21. századi létformánkat és küldetésünket hazánkban. Létünk egyre inkább szórványlét: a Magyarországi Evangélikus Egyház több száz kisebb-nagyobb lutheránus sziget együttműködő hálózataként él a különböző politikai széljárástól nem mindig könnyen hajózható kárpát-medencei tengerben. Fontos, hogy ezek a szigetek nyitott kikötőt kínáljanak mindazoknak, aki szeretnének nálunk partra szállni, akik biztos talajra, befogadó közösségre, maradandó értékekre vágyódnak.

Hiszem, hogy ezeknek a többségükben kicsiny lutheránus szigeteknek van jövője, ha nem szigetelődünk el egymástól, ha nem oldódunk fel a körülöttünk hullámzó tengerben, hanem élő kapcsolatban maradunk megtartó Urunkkal. Ha komolyan vesszük az ézsaiási prófécia felhívását: „Hallgassatok rám, szigetek!” (Ézs 41, 1), valamint Jézus tanítványainak bizonyágtételét: „...a szelek is, a tenger is engedelmeskednek Neki...” (Mt 8, 27)

Ennek reményében kérem beszámolóm megvitatását és elfogadását. Ne feledjük: „csak az első 500 év a nehéz”, a következő könnyebb lesz☺

Végül ezúttal is őszinte hálával szeretném megköszönni Elnök- Munka- és Szolgatársaim sokszor megtapasztalt támogató segítségét az elmúlt esztendőben.

Gáncs Péter elnök-püspök